

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REKOMENDACIJOS

TARYBA

TARYBOS REKOMENDACIJA

2019 m. lapkričio 8 d.

dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių

(2019/C 387/01)

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 292 straipsnį kartu su 153 ir 352 straipsniais,

atsižvelgdama į Europos Komisijos pasiūlymą,

kadangi:

- (1) pagal Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnį Sąjungos tikslai yra, *inter alia*, skatinti savo tautų gerovę ir siekti Europos, kurioje vystymasis būtų darnus, pagrįstas didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos. Sąjunga turi kovoti su socialine atskirtimi ir diskriminacija bei skatinti socialinį teisingumą ir apsaugą, moterų ir vyrų lygybę, kartų solidarumą ir vaiko teisių apsaugą;
- (2) pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 9 straipsnį Sąjunga, nustatydamą ir įgyvendindama savo politikos kryptis ir veiksmus, turi atsižvelgti į reikalavimus, susijusius su didelio užimtumo skatinimu, tinkamos socialinės apsaugos užtikrinimu, kova su socialine atskirtimi, aukšto lygio švietimu, mokymu ir žmonių sveikatos apsauga;
- (3) SESV 153 straipsnio 1 dalies c punktas įgalina Sąjungą remti ir papildyti valstybių narių veiklą darbuotojų socialinio draudimo ir socialinės apsaugos srityje. Sąjungos veiksmų, siekiant išspręsti su savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybėmis susijusius uždavinius, taip pat galima imtis remiantis SESV 352 straipsniu, kuriame yra nuostata, pagal kurią Taryba gali priimti tinkamas priemones vienam iš Sutartyse nurodytų tikslų pasiekti, kai Sutartys nesuteikia tam būtinų įgaliojimų;
- (4) 2017 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija iškilmingai paskelbė Tarpinstitucinę deklaraciją dėl Europos socialinių teisių ramsčio. Europos socialinių teisių ramsčio 12-ame principu nurodyta, kad darbuotojai (panašiomis sąlygomis ir savarankiškai dirbantieji), nesvarbu, kokia jų darbo santykių rūšis ir trukmė, turi teisę į tinkamą socialinę apsaugą;
- (5) socialiniai partneriai įsipareigojo toliau padėti kurti darbuotojams ir įmonėms naudingą Europą;
- (6) Europos Parlamentas savo 2017 m. sausio 19 d. rezoliucijoje dėl Europos socialinių teisių ramsčio pabrėžė būtinybę užtikrinti tinkamą socialinę apsaugą ir socialines investicijas visais žmonių gyvenimo laikotarpiais, suteikiant kiekvienam asmeniui galimybę visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir ekonomikoje ir išlaikyti deramą gyvenimo lygį.
- (7) Savo nuomonėje dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pradedamos konsultacijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio““ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pabrėžė būtinybę užtikrinti, kad visiems darbuotojams būtų taikomi pagrindiniai darbo standartai ir visi darbuotojai turėtų tinkamą socialinę apsaugą;

- (8) skirtingų formų socialinės apsaugos sistemos yra Europos socialinio modelio ir sklandžiai veikiančios socialinės rinkos ekonomikos kertinis akmuo. Pagrindinė socialinės apsaugos funkcija yra apsaugoti žmogų nuo finansinių pasekmių, atsirandančių dėl tokių socialinės rizikos rūšių, kaip liga, senatvė, nelaimingi atsitikimai darbe ir darbo netekimas, užkirsti kelią skurdui ir jį mažinti, išlaikyti deramą gyvenimo lygį. Tinkamai suformuotos socialinės apsaugos sistemos taip pat gali palengvinti dalyvavimą darbo rinkoje padėdamos skatinti aktyvumą ir remdamos asmenų, kurie keičia darbo vietą, įsidarbina ar išeina iš darbo, steigia bendrovę ar nutraukia jos veiklą, grįžimą į darbą ir statuso pokyčius darbo rinkoje. Remdamos investicijas į žmogiškąjį kapitalą jos prisideda prie konkurencingumo ir tvaraus augimo ir gali padėti nukreipti žmogiškuosius išteklius į besiformuojančius ir dinamiškus ekonomikos sektorius. Joms taip pat tenka automatinį stabilizavimo priemonių vaidmuo švelninant vartojimą per verslo ciklo laikotarpį;
- (9) socialinė apsauga gali būti teikiama skiriant išmokas natūra arba pinigais. Paprastai ji teikiama pagal visuotines sistemas, kuriomis apsaugomi visi asmenys ir kurios finansuojamos iš bendrųjų mokesčių, ir (arba) sistemas, kuriomis apsaugomi darbo rinkoje esantys asmenys, dažnai naudojant įmokas, susijusias su jų darbo pajamomis. Socialinė apsauga apima keletą sričių, apsaugančių nuo įvairių socialinės rizikos rūšių – nuo senatvės iki ligos ar nedarbo. Ši rekomendacija taikoma toms socialinės apsaugos sritims, kurios dažnai yra glaudžiau susijusios su dalyvavimu darbo rinkoje ir daugiausia yra skirtos apsaugoti nuo su darbu susijusių pajamų praradimo iškilus tam tikrai rizikai. Ši rekomendacija netaikoma galimybių naudotis socialinės paramos ir minimalių pajamų sistemomis teikimui. Ji papildo galiojančias Sąjungos lygmens gaires dėl socialinių paslaugų ir paramos bei taip pat gaires dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties, kaip antai 2008 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacija dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties;
- (10) globalizacija, technologijų pažanga, kintantys asmeniniai prioritetai ir visuomenės senėjimas lėmė pastarųjų dviejų dešimtmečių pokyčius Sąjungos darbo rinkose ir toliau juos lems ateityje. Užimtumas bus vis įvairesnis, o karjeros – vis mažiau linijinės;
- (11) Sąjungos darbo rinkose, be neterminuotų viso darbo laiko sutarčių, dar yra įvairiausių kitų darbo santykių ir savarankiško darbo formų. Kai kurios jų darbo rinkose buvo jau seniai (darbas pagal terminuotą, laikiną, ne viso darbo laiko sutartį, darbas namų ūkyje ar stažuotės), tuo tarpu kitos, kaip antai darbas pagal iškvietimą, darbas pagal paslaugų kvitus, darbas platformose ir kt., atsirado neseniai ir išplito pirmajame XXI amžiaus dešimtmetyje;
- (12) savarankiškai dirbančių asmenų grupė nėra vienyalytė. Dauguma asmenų savo noru renkasi dirbti savarankiškai (samdydami ar nesamdydami darbuotojų) ir prisiima verslo riziką, o penktadalis savarankiškai dirbančių asmenų savarankiškai dirbti nusprendžia dėl to, kad neranda samdomo darbo;
- (13) kintant darbo rinkoms turi kisti ir skirtingų formų socialinės apsaugos sistemos siekiant užtikrinti, kad Europos socialinis modelis išliktų perspektyvi ir leistų Sąjungos visuomenėms ir ekonomikoms pasinaudoti visais ateities darbo rinkų privalumais. Vis dėlto daugelyje valstybių narių socialinės apsaugos sistemų įmokas ir teises į išmokas reglamentuojančios taisyklės vis dar daugiausia pagrįstos neterminuotomis viso darbo laiko sutartimis, sudaromomis tarp darbuotojo ir vieno darbdavio, o į kitas darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų grupes atsižvelgiama labai nedaug. Iš turimų duomenų matyti, kad kai kurie nestandartiniai darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys neturi socialinės apsaugos galimybių tose srityse, kurios artimiausiu susijusios su dalyvavimu darbo rinkoje. Tik kelios valstybės narės ėmėsi reformų siekdamas socialinės apsaugos sistemas pritaikyti prie kintančio darbo pobūdžio, kad geriau apsaugotų susijusius darbuotojus ir savarankiškai dirbančius asmenis. Padėtis įvairiose valstybėse narėse ir socialinės apsaugos srityse gerėja netolygiai;
- (14) ilginiui socialinės apsaugos galimybių spragos galėtų kelti pavojų asmenų socialinei gerovei bei sveikatai, ir prisidėti prie didesnio ekonominės padėties neapibrėžtumo, didesnės skurdo rizikos ir nelygybės. Jos taip pat galėtų nulemti neoptimalias investicijas į žmogiškąjį kapitalą, sumažinti pasitikėjimą institucijomis ir riboti integracinį ekonomikos augimą. Tokios spragos taip pat galėtų sumažinti socialinės apsaugos pajamas, jeigu vis daugiau žmonių nebemokės įmokų į sistemas;
- (15) darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys gali būti apibrėžti kaip patenkantys į formalią konkrečios socialinės apsaugos srities aprėptį, jei galiojantys įstatymai ir kolektyvinės sutartys numato, kad jie turi teisę dalyvauti tos konkrečios srities socialinės apsaugos sistemoje. Formali aprėptis gali būti suteikiama privalomomis ar savanoriškomis draudimo sistemomis. Pastarosios sistemos suteikia galimybę asmenims pasirinkti prisijungti prie sistemos (sutikimo dalyvauti nuostata) arba yra taikomos visiems tikslinės grupės asmenims, kurie, jei nori, gali pasirinkti joje nedalyvauti (atsisakymo dalyvauti nuostata). Duomenys rodo, kad asmenų dalyvavimo lygis savanoriškose sistemose su atsisakymo dalyvauti nuostata yra aukštesnis, todėl jomis užtikrinama geresnė socialinės apsaugos aprėptis negu savanoriškomis sistemomis, kuriose numatytos sutikimo dalyvauti nuostatos;
- (16) darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys gali būti apibrėžti kaip veiksmingai apdrausti konkrečioje socialinės apsaugos srityje, jei jiems sudarytos sąlygos kaupti tinkamas išmokas ir, įvykus draudžiamajam įvykiui, suteikta teisė pasinaudoti atitinkamu jų lygiu. Asmeniui gali būti suteikta formalios aprėpties galimybė be de facto teisės kaupti išmokas ir naudotis teise į jas;

- (17) socialinė apsauga laikoma tinkama, jei užtikrinama galimybė asmenims išlaikyti deramą gyvenimo lygį, tinkamu mastu kompensuojamos jų prarastos pajamos, jiems sudaromos galimybės gyventi oriai ir jie apsaugomi nuo skurdo rizikos, kartu padedant, kai tinkama, skatinti aktyvumą ir palengvinant grįžimą į darbą. Vertinant tinkamumą, turi būti atsižvelgiama į visą valstybės narės socialinės apsaugos sistemą kaip visumą – tai reiškia, kad turi būti atsižvelgiama į visas valstybės narės socialinės apsaugos išmokas;
- (18) kai kuriose valstybėse narėse tam tikrų kategorijų darbuotojai, pavyzdžiui, trumpalaikiai ne visą darbo laiką dirbantys darbuotojai, sezoniniai darbuotojai, pagal iškvietimą dirbantys darbuotojai, platformų darbuotojai, taip pat asmenys, dirbantys pagal laikinojo įdarbinimo sutartis, ar stažuotojai, negali dalyvauti socialinės apsaugos sistemose. Be to, veiksmingai pasinaudoti socialinės apsaugos galimybėmis gali būti sudėtinga darbuotojams, neturintiems viso darbo laiko, neterminuotų darbo sutarčių, nes jie gali neatitikti tinkamumo gauti išmokas iš įmokomis finansuojamos socialinės apsaugos sistemos kriterijų. Kai kuriose valstybėse narėse savarankiškai dirbantys asmenys visiškai neturi formalių galimybių dalyvauti jokioje pagrindinėje socialinės apsaugos sistemoje; kitose valstybėse narėse jiems sudarytos sąlygos savo noru prisijungti prie tokios sistemos. Savanoriškas draudimas gali būti tinkamas sprendimas norint apsidrausti nuo nedarbo, kuris yra glaudžiau susijęs su verslo rizika; jis yra mažiau pateisinamas kitų rizikos rūšių atveju, pavyzdžiui, ligos, kurios iš esmės nesusijusios su asmens statusu darbo rinkoje;
- (19) taisyklės, kuriomis reglamentuojamos teisės į išmokas, galėtų būti nepalankios nestandartiniams darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Visų pirma taisyklės dėl pajamų ir laiko ribų (teisė į išmokas suteikiantis laikotarpis, laukimo laikotarpiai, būtinas darbo stažas, pašalpų mokėjimo trukmė) galėtų tapti nepagrįstai didelėmis kliūtimis kai kurių grupių nestandartinių darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų galimybėms naudotis socialine apsauga. Apskritai įvardytos dvi problemų kategorijos: pirma, dėl skirtingų taisyklių standartiniams ir nestandartiniams darbuotojams ar savarankiškai dirbantiems asmenims galėtų be reikalo nukentėti viena iš grupių; antra, visoms grupėms taikant vienodas taisykles galėtų nukentėti asmenys, dirbantys ne pagal standartines sutartis, taip pat tokios taisyklės galėtų būti nepritaikytos prie savarankiškai dirbančių asmenų situacijos. Abiem atvejais įmanoma labiau pritaikyti taisykles prie konkrečių grupių situacijos, laikantis bendrojo universalumo principo, kad įvykus draudžiamajam socialinės rizikos įvykiui, būtų apsaugotos visos darbo rinkoje dalyvaujančios grupės. Gali prireikti specialių priemonių, kad asmenys nemokėtų įmokų į besidubliuojančias sistemas, pavyzdžiui, kai užsiima papildoma veikla, bet yra visapusiškai apdrausti dirbdami pagrindinį darbą;
- (20) kartais, kai asmenų statusas darbo rinkoje keičiasi, pavyzdžiui, kai samdomas darbas pakeičiamas savarankišku darbu arba netenkama darbo, kai derinamas samdomas ir savarankiškas darbas ir kai pradedamas ar baigiamas verslas, jie ne visada gali išsaugoti, kaupiti arba perkelti savo socialinės apsaugos teises. Tačiau siekiant užtikrinti, kad asmenys, kurie derina ar keičia darbus arba samdomo darbuotojo statusą pakeičia į savarankiško darbuotojo statusą arba atvirkščiai, turėtų veiksmingas galimybes gauti išmokas iš įmokomis finansuojamų socialinės apsaugos sistemų ir būtų tinkamai apdrausti, taip pat siekiant juos paskatinti dalyvauti savanoriškos socialinės apsaugos sistemose, visų pirma reikia užtikrinti teisių išsaugojimą, kaupimą ir (arba) perkeliamumą visose sistemose;
- (21) tam tikrais atvejais išmokos gali būti netinkamos, pavyzdžiui, nepakankamos ar ne laiku mokamos, Jomis galėtų būti neužtikrinta galimybė asmenims išlaikyti deramą gyvenimo lygį, orų gyvenimą ir jie galėtų būti neapsaugoti nuo skurdo. Tokiais atvejais galėtų būti įmanoma didinti jų tinkamumą, kartu atsižvelgiant į būtinybę numatyti priemones, kuriomis būtų sudaromos sąlygos palengvinti grįžimą į darbą. Įmokas reglamentuojančios taisyklės gali iškreipti vienodas sąlygas ir pakenkti kai kurioms darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų kategorijoms. Pavyzdžiui, savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokos gali būti, be kita ko, nuo pajamų nepriklausomos įmokos arba gali būti apskaičiuojamos remiantis ankstesnėmis pajamomis ar būsimų pajamų prielaidomis. Tokiu atveju asmenys gali patirti su grynųjų pinigų srautu susijusių problemų, kai jų pajamos staiga sumažėja labiau nei lygis, kurio tikimasi. Jeigu valstybė narė nusprendžia nustatyti pajamų ribą, kurios nepasiekus atitinkamam darbuotojui arba savarankiškai dirbančiam asmeniui netaikoma prievolė mokėti draudimo įmokas, sumažinimai ir kitos progresinės priemonės turėtų būti taikomos, kai tinkama, vienodai darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, tačiau jos neturėtų paskatinti slėpti pajamas. Apskritai sumažinimai ir kitos progresinės priemonės gali būti naudojamos ir siekiant skatinti perėjimą prie mažiau rizikingų užimtumo formų ir kovoti su segmentacija;
- (22) dabartinis reglamentavimo sistemos sudėtingumas ir nepakankamas socialinės apsaugos taisyklių skaidrumas daugelyje valstybių narių gali reikšti, kad žmonės nepakankamai supranta savo teises ir pareigas ir būdus kaip pasinaudoti savo teisėmis bei laikytis savo pareigų. Tai taip pat galėtų nulemti mažą apdraustųjų ar asmenų, dalyvaujančių socialinės apsaugos sistemose (ypač savanoriškose), skaičių. Skaidrumas gali būti užtikrintas įvairiai, pavyzdžiui, siunčiant atnaujintą informaciją apie asmens teises į išmokas, sukūriant internetines modeliavimo priemones, susijusias su teisėmis į išmokas, ir sukūriant internete ir ne internete „vieno langelio“ principu veikiančius informacinius centrus ar asmenines paskyras. Visų pirma skaitmeninimas gali padėti didinti skaidrumą asmenims;
- (23) dėl statistinių duomenų apie socialinės apsaugos aprėptį, suskaidytų pagal darbo santykių rūšį, amžių, lytį ir pilietybę, trūkumo gali būti apribotos galimybės patobulinti socialinės apsaugos sistemų gebėjimą prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių ir į juos reaguoti;

- (24) galimybių naudotis socialine apsauga spragos gali turėti neigiamą ekonominį ir fiskalinį poveikį, kuris būtų jaučiamas visoje Sąjungoje. Jos rūpi visoms valstybėms narėms ir gali trukdyti pasiekti pagrindinius Sąjungos tikslus;
- (25) Sąjungos teisės aktais jau užtikrinamas vienodo požiūrio į įvairias darbo santykių rūšis principas, draudžiama bet kokia tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija dėl lyties užimtumo, profesinės veiklos, socialinės apsaugos ir galimybės gauti prekes ir paslaugas srityse, užtikrinamas teisių perkeliamumas ir išsaugojimas judant tarp valstybių narių ir nustatyti būtinausi reikalavimai dėl teisių į papildomą pensiją įgijimo ir išsaugojimo kitose šalyse ir minimalūs skaidrumo reikalavimai profesinėms sistemoms. Šia rekomendacija nedaromas poveikis esamai Sąjungos teisei dėl teisės į socialinę apsaugą, visų pirma Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui (EB) Nr. 883/2004 ⁽¹⁾, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoms 2006/54/EB ⁽²⁾, 2008/94/EB ⁽³⁾, 2008/104/EB ⁽⁴⁾, 2010/41/EB ⁽⁵⁾, (ES) 2016/2341 ⁽⁶⁾, (ES) 2019/1152 ⁽⁷⁾ ir (ES) 2019/1158 ⁽⁸⁾ ir Tarybos direktyvoms 79/7/EEB ⁽⁹⁾, 93/103/EB ⁽¹⁰⁾, 97/81/EB ⁽¹¹⁾, 1999/70/EB ⁽¹²⁾, 2004/113/EB ⁽¹³⁾ ir 2010/18/ES ⁽¹⁴⁾;
- (26) Tarybos rekomendacijoje 92/442/EEB ⁽¹⁵⁾ nustatyti bendrai pripažinti socialinės apsaugos srities tikslai, o valstybės narės raginamos „apsvarstyti galimybę nustatyti ir (arba) plėsti atitinkamą savarankiškai dirbančių asmenų socialinę apsaugą“. Apibrėžus šiuos bendrus tikslus, buvo sudarytos sąlygos atvirojo koordinavimo metodui socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje atsirasti – tai esminė priemonė nustatant, įgyvendinant ir vertinant nacionalines socialinės apsaugos sistemas ir puoselėjant valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą šioje srityje;
- (27) 2018 m. metinėje augimo apžvalgoje, parengtoje įgyvendinant Europos semestrą, primenama, kad siekiant išvengti socialinės atskirties būtina padidinti socialinės apsaugos tinkamumą ir aprėptį, o Tarybos sprendimu (ES) 2018/1215 ⁽¹⁶⁾ nustatytoje užimtumo politikos gairėse valstybės narės raginamos modernizuoti socialinės apsaugos sistemas;
- (28) 2012 m. Rekomendacijoje dėl minimalios socialinės apsaugos (Nr. 202) Tarptautinė darbo organizacija rekomenduoja savo nariams, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, kuo greičiau sukurti ir išlaikyti minimalią socialinę apsaugą, teikiančią pagrindines socialinės apsaugos garantijas;

⁽¹⁾ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004 4 30, p. 1).

⁽²⁾ 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (OL L 204, 2006 7 26, p. 23).

⁽³⁾ 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/94/EB dėl darbuotojų apsaugos jų darbavimui tapus nemokiam (OL L 283, 2008 10 28, p. 36).

⁽⁴⁾ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones (OL L 327, 2008 12 5, p. 9).

⁽⁵⁾ 2010 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/41/ES dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo, kuria panaikinama Tarybos direktyva 86/613/EEB (OL L 180, 2010 7 15, p. 1).

⁽⁶⁾ 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2341 dėl profesinių pensijų įstaigų (PPI) veiklos ir priežiūros (OL L 354, 2016 12 23, p. 37).

⁽⁷⁾ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1152 dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų Europos Sąjungoje (OL L 186, 2019 7 11, p. 105).

⁽⁸⁾ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūrincijų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES (OL L 188, 2019 7 12, p. 79).

⁽⁹⁾ 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje (OL L 6, 1979 1 10, p. 24).

⁽¹⁰⁾ 1993 m. lapkričio 23 d. Tarybos direktyva 93/103/EB dėl būtiniausių saugos ir sveikatos reikalavimų, dirbant žvejybos laivuose (tryliktoji atskira Direktyva, kaip numatyta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje) (OL L 307, 1993 12 13, p. 1).

⁽¹¹⁾ 1997 m. gruodžio 15 d. Tarybos direktyva 97/81/EB dėl Bendrojo susitarimo dėl darbo ne visą darbo dieną, kurį sudarė Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjunga (UNICE), Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centras (CEEP) ir Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC) (OL L 14, 1998 1 20, p. 9).

⁽¹²⁾ 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotą sutartį (OL L 175, 1999 7 10, p. 43).

⁽¹³⁾ 2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/113/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principą dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo (OL L 373, 2004 12 21, p. 37).

⁽¹⁴⁾ 2010 m. kovo 8 d. Tarybos direktyva 2010/18/ES, įgyvendinanti patikslintą BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP ir ETUC sudarytą Bendrąjį susitarimą dėl vaiko priežiūros atostogų, ir panaikinanti Direktyvą 96/34/EB (OL L 68, 2010 3 18, p. 13).

⁽¹⁵⁾ 1992 m. liepos 27 d. Tarybos rekomendacija 92/442/EEB dėl socialinės apsaugos tikslų ir politikos suderinimo (OL L 245, 1992 8 26, p. 49).

⁽¹⁶⁾ 2018 m. liepos 16 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/1215 dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (OL L 224, 2018 9 5, p. 4).

- (29) Komisija surengė dvi etapų konsultacijas su socialiniais partneriais pagal SESV 154 straipsnio 2 dalį dėl veiksmų, kurių imamasi visomis užimtumo formomis dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybėms užtikrinti. SESV 154 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka pati savaime nėra taikoma Sąjungos veiksmams siekiant išspręsti su savarankiškai dirbančiais asmenimis susijusius uždavinius remiantis SESV 352 straipsniu. Komisija paragino socialinius partnerius pasidalyti savo nuomone dėl savo noru savarankiškai dirbančių asmenų;
- (30) be to, Komisija surengė viešas konsultacijas, kad sužinotų įvairių suinteresuotųjų subjektų ir piliečių nuomonę, ir sukauptė duomenis, kuriais remiantis vertinamas šios rekomendacijos socialinis ir ekonominis poveikis;
- (31) ši rekomendacija neturėtų būti įgyvendinama tokiu būdu, dėl kurio susilpnėtų teisės, nustatytos galiojančioje šios srities Sąjungos teisėje, taip pat jos įgyvendinimas neturėtų būti teisėtas pagrindas sumažinti bendrą apsaugos, suteikiamos darbuotojams šios rekomendacijos taikymo srityje, lygį;
- (32) šia rekomendacija turėtų būti vengiama nustatyti administracinius, finansinius arba teisinius apribojimus, kurie varžytų mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) kūrimą arba plėtrą. Todėl valstybės narės raginamos įvertinti savo reformų poveikį MVI, kad užtikrintų, jog MVI nebūtų neproporcingai paveiktos, ypatingą dėmesį skiriant labai mažoms įmonėms ir administracinei naštai, ir raginamos paskelbti tokių vertinimų rezultatus;
- (33) dėl šios rekomendacijos neturėtų dar labiau pablogėti įmonių, visų pirma MVI, likvidumas tais atvejais, kai jų finansinei padėčiai neigiamą poveikį daro tai, kad viešosios valdžios institucijos pavėluotai atlieka mokėjimus;
- (34) rengdamos reformas valstybės narės gali įtraukti suinteresuotuosius subjektus, įskaitant socialinius partnerius;
- (35) šia rekomendacija nedaromas poveikis valstybių narių galioms organizuoti savo socialinės apsaugos sistemas. Valstybių narių išimtinė kompetencija organizuoti savo socialinės apsaugos sistemas apima, *inter alia*, sprendimus dėl tokių sistemų ir susijusių institucijų kūrimo, finansavimo bei valdymo ir sprendimus dėl išmokų dydžio, pobūdžio ir jų mokėjimo būdų, įmokų dydžio ir galimybės naudotis sistema sąlygų. Atsižvelgiant į nacionalinių sistemų skirtumus, ši rekomendacija netrukdo valstybėms narėms išlaikyti ar nustatyti pažangesnes, nei čia rekomenduojamos, nuostatas dėl socialinės apsaugos;
- (36) šia rekomendacija gerbiama pagrindinės teisės ir laikomasi principų, pripažintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Visų pirma, šia rekomendacija siekiama paskatinti taikyti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnį;
- (37) socialinės apsaugos sistemų finansinis tvarumas yra labai svarbus užtikrinant tokių sistemų atsparumą, efektyvumą ir veiksmingumą. Šios rekomendacijos įgyvendinimas neturėtų stipriai paveikti valstybių narių socialinės apsaugos sistemų finansinės pusiausvyros,

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

Tikslas ir taikymo sritis

1. Valstybėms narėms rekomenduojama:
 - 1.1. visiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims valstybėse narėse suteikti tinkamą socialinę apsaugą, laikantis šios rekomendacijos ir nedarant poveikio valstybių narių galioms organizuoti savo socialinės apsaugos sistemas;
 - 1.2. nustatyti minimaliuosius standartus darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos srityje laikantis šios rekomendacijos. Socialinė apsauga gali būti teikiama derinant įvairias sistemas – organizuojamas valstybės arba jų organizavimą pavedant socialiniams partneriams ar kitiems subjektams – laikantis pagrindinių nacionalinių socialinės apsaugos sistemų principų. Privačiojo draudimo produktai nepatenka į šios rekomendacijos taikymo sritį. Pagal SESV 153 straipsnio 3 dalį valstybės narės turi teisę nustatyti įmokų dydį ir nuspręsti dėl tinkamo sistemų derinio.
2. Šioje rekomendacijoje nustatyta teisė dalyvauti sistemoje, taip pat kaupti teises į išmokas ir jomis naudotis. Visų pirma, valstybėms narėms rekomenduojama visiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims užtikrinti:
 - a) formalią socialinės apsaugos aprėptį;
 - b) veiksmingą socialinės apsaugos aprėptį;

- c) tinkamumą;
 - d) skaidrumą.
3. Ši rekomendacija taikoma:
- 3.1. darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, taip pat asmenims, kurie pereina iš vieno iš šių statusų į kitą arba turi juos abu, taip pat asmenims, kurie nutraukė darbą pasireiškus vienai iš rizikos rūšių, kurioms taikoma socialinė apsauga;
 - 3.2. šioms socialinės apsaugos sritims, jeigu jos numatytos valstybėse narėse:
 - a) nedarbo išmokoms;
 - b) ligos ir sveikatos priežiūros išmokoms;
 - c) motinystės ir lygiavertėms tėvystės išmokoms;
 - d) neįgalumo išmokoms;
 - e) senatvės ir maitintojo netekimo išmokoms;
 - f) išmokoms dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų.
4. Ši rekomendacija netaikoma galimybių naudotis socialinės paramos ir minimalių pajamų sistemomis teikimui.
5. Pripažįstant, kad darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims galėtų būti taikomos skirtingos taisyklės, šioje rekomendacijoje apibrėžti formalios socialinės apsaugos aprėpties, veiksmingos socialinės apsaugos aprėpties, tinkamumo ir skaidrumo principai taikomi visiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims.
6. Ši rekomendacija netrukdo valstybėms narėms išlaikyti ar nustatyti pažangesnes nuostatas dėl socialinės apsaugos nei nustatytos šioje rekomendacijoje. Šia rekomendacija neturėtų būti ribojamas socialinių partnerių savarankiškumas tose srityse, kuriose jie yra atsakingi sukurti ir valdyti socialinės apsaugos sistemas.

Sąvokų apibrėžtys

7. Šioje rekomendacijoje vartojamų terminų apibrėžtys:
- a) darbo santykių rūšis – viena iš įvairių darbo santykių tarp darbuotojo ir darbdavio rūšių, kuri gali skirtis darbo trukme, darbo valandų skaičiumi ar kitomis darbo santykių sąlygomis;
 - b) statusas darbo rinkoje – asmens statusas atsižvelgiant į tai, ar jis dirba būdamas susijęs darbo santykiais (kaip darbuotojas), ar savo vardu (savarankiškai dirbantysis);
 - c) socialinės apsaugos sistema – atskira taisyklių, kuriomis nustatoma programos taikymo asmenims sritis, teisių į išmokas sąlygos, išmokų rūšys, dydžiai, mokėjimo laikotarpis ir kiti išmokų požymiai, taip pat programos finansavimo (iš įmokų, bendrųjų mokesčių ir kitų šaltinių), valdymo ir administravimo sąlygos, sistema, pagal kurią mokamos išmokos į jas teises turintiems išmokų gavėjams;
 - d) išmoka – grynųjų pinigų pervedimas ar pervedimas natūra, kuriuos atlieka viešasis ar privatusis subjektas turinčiam teisę ją gauti asmeniui pagal socialinės apsaugos sistemą;
 - e) formalė aprėptis – situacija konkrečioje socialinės apsaugos srityje (pavyzdžiui, apsaugos senatvės, nedarbo, motinystės arba tėvystės atveju), kai galiojančiuose teisės aktuose ar kolektyvinėse sutartyse nurodoma, kad grupei priklausantys asmenys turi teisę dalyvauti konkrečiai sričiai skirtose socialinės apsaugos sistemose;
 - f) veiksminga aprėptis – situacija konkrečioje socialinės apsaugos srityje, kai grupei priklausantys asmenys turi galimybę kausti išmokas, ir tuo atveju, jei draudžiamasis įvykis įvykta, gali gauti atitinkamo dydžio išmokas;
 - g) teisių išsaugojimas reiškia, kad ankstesniais darbo laikotarpiais jau įgytos teisės nėra prarandamos, net jeigu jos buvo įgytos pagal sistemas, kuriose taikomos kitokios taisyklės arba esant kitokiems darbo santykiams;
 - h) teisių kaupimas – galimybė sumuoti visas teises į išmokas ir apima galimybę teisę į išmokas suteikiantį laikotarpį, įgytą pagal anksčiau darbo rinkoje turėtą statusą (arba pagal tuo pačiu metu darbo rinkoje turėtus statusus), įskaičiuoti į teisę į išmokas suteikiantį laikotarpį pagal naują statusą;
 - i) perkeliomumas – galimybė sukauptas teises į išmokas perkelti į kitą sistemą;

- j) skaidrumas – turimos, prieinamos, išsamios ir aiškios informacijos apie sistemos taisykles ir (arba) asmenines prievoles ir teises teikimas plačiai visuomenei, galimiems sistemos dalyviams bei sistemos dalyviams ir išmokų gavėjams.

Formali socialinės apsaugos aprėptis

8. Valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti galimybę visiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims naudotis tinkama socialine apsauga visų šios rekomendacijos 3.2 punkte nurodytų sričių atveju. Atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, rekomenduojama pasiekti šį tikslą pagerinant formalią aprėptį ir ją išplečiant:
- a) visiems darbuotojams neatsižvelgiant į darbo santykių rūšį – privaloma tvarka;
 - b) savarankiškai dirbantiems asmenims – bent savanorišku pagrindu ir, kai tikslinga, privaloma tvarka.

Veiksminga socialinės apsaugos aprėptis

9. Valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti veiksmingą socialinės apsaugos aprėptį visiems darbuotojams, neatsižvelgiant į jų darbo santykių rūšį, ir savarankiškai dirbantiems asmenims 8 punkte nustatytais sąlygomis, kartu išsaugant sistemos tvarumą ir įgyvendinant apsaugos nuo piktnaudžiavimo priemones. Tuo tikslu:
- a) taisyklės, reglamentuojančios įmokas (pavyzdžiui, teisę į išmokas suteikiantį laikotarpį, būtinają darbo stažą) ir teises į išmokas (pavyzdžiui, laukimo laikotarpį, išmokų apskaičiavimo taisykles ir trukmę), neturėtų trukdyti asmeniui galimybei kaupti išmokas arba gauti išmokas dėl darbo santykių rūšies ar statuso darbo rinkoje;
 - b) sistemas reglamentuojančių taisyklių skirtumai statusų darbo rinkoje arba darbo santykių rūšių atžvilgiu turėtų būti proporcingi ir atspindėti specifinę išmokų gavėjų situaciją.
10. Atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad teisės į išmokas, neatsižvelgiant, ar jos įgytos privalomojoje ar savanoriškoje sistemoje, būtų išsaugomos, kaupiamos ir (arba) perkeliamos visų samdomo darbuotojo ir savarankiškai dirbančio asmens statusų atveju ir visuose ekonominiuose sektoriuose, per visą asmens karjerą ar tam tikro referencinio laikotarpio metu ir tarp skirtingų sistemų atitinkamoje socialinės apsaugos srityje.

Tinkamumas

11. Darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims patyrus riziką, kuri draudžiama pagal socialinės apsaugos sistemą, valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad sistemomis jų nariams būtų laiku suteikta tinkamo lygio apsauga pagal nacionalines aplinkybes ir išlaikomas deramas jų gyvenimo lygis bei tinkamu mastu kompensuojamos jų pajamos, kartu visada apsaugant tuos narius nuo skurdo. Vertinant tinkamumą, turi būti atsižvelgiama į visą valstybės narės socialinės apsaugos sistemą kaip visumą.
12. Valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad socialinės apsaugos įmokos būtų proporcingos darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų galimybei mokėti įmokas.
13. Atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes ir kai tikslinga, valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad nacionalinės teisės aktuose numatytas atleidimas nuo socialinio draudimo įmokų arba jų sumažinimas, be kita ko, mažas pajamas gaunančių grupių atžvilgiu, būtų taikomi visoms darbo santykių rūšims ir visiems statusams darbo rinkoje.
14. Valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos įmokos ir teisės į išmokas būtų skaičiuojamos objektyviai ir skaidriai įvertinus jų pajamų bazę, atsižvelgus į jų pajamų svyravimą, ir atspindėtų jų faktinį uždarbį.

Skaidrumas

15. Valstybėms narėms rekomenduojama užtikrinti, kad visų socialinės apsaugos sistemų sąlygos ir taisyklės būtų skaidrios ir kad asmenys turėtų prieigą prie naujausios, išsamios, prieinamos, patogios naudoti ir lengvai suprantamos nemokamos informacijos apie jų asmenines teises į išmokas ir pareigas.
16. Valstybėms narėms rekomenduojama prireikus supaprastinti socialinės apsaugos sistemų administracinius reikalavimus darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir darbdaviams, ypač labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

Igyvendinimas, ataskaitų teikimas ir vertinimas

17. Valstybės narės ir Komisija turėtų veikti išvien, kad patobulintų Sąjungos lygmeniu renkamų duomenų apie darbo jėgą ir socialinės apsaugos galimybes apimtį ir aktualumą, siekdamos, kad formuojant socialinės apsaugos politiką būtų atsižvelgiama į informaciją apie naujų formų darbą. Atsižvelgiant į tai, valstybės narėms rekomenduojama rinkti ir skelbti, kai įmanoma, patikimus nacionalinius statistinius duomenis apie galimybes pasinaudoti įvairiomis socialinės apsaugos formomis, pavyzdžiui, suskirstytus pagal statusą darbo rinkoje (savarankiškai dirbantieji arba darbuotojai), darbo santykių rūšį (laikinas arba nuolatinis, darbas ne visą darbo laiką arba darbas visą darbo laiką, naujų formų darbas arba standartinis darbas), lytį ir amžių, ne vėliau kaip 2021 m. lapkričio 15 d.
18. Komisija turėtų kartu su Socialinės apsaugos komitetu nustatyti stebėsenos sistemą ir parengti sutartus bendrus kiekybinius ir kokybinius rodiklius, siekiant stebėti šios rekomendacijos įgyvendinimą, ne vėliau kaip 2020 m. lapkričio 15 d., ir sudaryti sąlygas atlikti jos peržiūrą.
19. Valstybės narėms rekomenduojama kuo greičiau įgyvendinti šioje rekomendacijoje nustatytus principus ir pateikti planą, kuriame būtų nustatytos atitinkamos priemonės, kurių turės būti imtasi nacionaliniu lygmeniu, ne vėliau kaip 2021 m. gegužės 15 d. Tų planų įgyvendinimo pažanga turėtų būti aptariama daugiašalių priežiūros priemonių pagal Europos semestrą ir atvirojo koordinavimo metodą socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje kontekste.
20. Komisija, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir pasikonsultavusi su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, turėtų apžvelgti šios rekomendacijos įgyvendinimo pažangą, be kita ko, atsižvelgdama į poveikį MVĮ, ir pateikti Tarybai ataskaitą ne vėliau kaip 2022 m. lapkričio 15 d. Remdamasi apžvalgos rezultatais, Komisija gali apsvarstyti galimybę pateikti naujus pasiūlymus.
21. Komisija turėtų užtikrinti, kad šiai rekomendacijai įgyvendinti būtų imtasi veiksmų, finansuojamų pagal atitinkamas Sąjungos programas.
22. Komisija turėtų sudaryti sąlygas valstybės narėms tarpusavyje ir su suinteresuotaisiais subjektais organizuoti tarpusavio mokymąsi ir keistis geriausia patirtimi.

Priimta Briuselyje 2019 m. lapkričio 8 d.

Tarybos vardu
Pirmininkė
L. ANDERSSON